

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA KIRITISHNING AVFZALLIKLARI

Bakiyeva Iroda Abdushukurovna

Аннотатсия: Ushbu maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotiga investitsiyalarni jalb qilish boradi investorlar uchun yaratilayotgan imkoniyatlar jumaladan: ijtimoiy imkoniyatlar, soliq bilan bog‘liq imtiyozlar; kredit va moliya sohasiga oid imkoniyatlar bayon qilingan.

Калит so‘zlar: Investitsion jozibadorlik; xalqaro hamkorlik; soliq imtiyozi, subsidiya, investitsion samaradorlik, xorijiy investorlar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы привлечения инвестиций в экономику Узбекистана, в том числе возможности, создаваемые для инвесторов: социальные возможности, налоговые льготы; описаны возможности, связанные с кредитом и финансами.

Ключевые слова: Инвестиционная привлекательность; международное сотрудничество; налоговые льготы, субсидии, эффективность инвестиций, иностранные инвесторы.

Kirish

Tarixiy va tabiiy boyliklarga boy O'zbekiston iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichini boshlamoqda. Mamlakatning iqtisodiy ahvolini yaxshilashga qaratilgan o‘ziga xos missiyaga ega islohotlar ko‘plab xalqaro ekspertlar va tashkilotlar tomonidan olqishlanmoqda.

Iqtisodiyot va huquqiy sohalardagi liberallashtirish islohotlari mamlakatni tashqi savdo va investitsiyalar uchun sezilarli darajada ochib beradi, go‘yo O‘zbekistonni qadimiy ildizlariga qaytaradi, asrlar davomida savdo markazi sifatidagi an’anaviy rolini tiklaydi.

Yangi investitsiya muhiti va soliq imtiyozlari bilan yangi erkin iqtisodiy zonalarining tashkil etilishi yangi bozor imkoniyatlariga ega mamlakat sifatida O‘zbekistonga xorijiy sarmoyalarni jalb qilmoqda”.

O‘zbekistonga qiziqish bildirayotgan investorlar uchun qulayliklar yaratish maqsadida 76 ta davlat fuqarolari uchun O‘zbekistonga kelgan kundan boshlab 30 kun muddatga vizasiz rejim amal qiladi. Ikki tomonlama xalqaro shartnomalar va paritet asosida quyidagi davlatlar fuqarolari uchun muddatsiz ikki tomonlama vizasiz rejim o‘rnatiladi. Ular quyidagi mamlakatlar: Ozarbayjan Respublikasi; Armaniston Respublikasi; Qozog‘iston Respublikasi; Rossiya Fideratsiyasi; Guruziya; Belarussiya Respublikasi; Moldaviya Respublikasi hamda Ukraina.

Investityalarni himoyalash va rag‘atlanish. O‘zbekistonda 2020-yil 27-yanvarda kuchga kirgan “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi. Muhim yangiliklar qatorida investitsiya va investitsiya faoliyatini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash quyidagi shakllarda jamlanganligi qayd etildi:

- investitsiya loyihasini birgalikda moliyalashtirish uchun markazlashtirilgan investitsiyalarni ajratish;
 - moliyaviy, maslahat va axborot yordamini ko‘rsatish.
- Rag‘batlantirish, jumladan, quyidagilarni o‘z ichiga olishi mumkin:
- mulkiy huquqlar va boshqa mulkiy huquqlarni boshqa shaxsga o‘tkazish, imtiyozli yoki nol sotib olish qiymatida sotib olish;
 - soliqlar va to‘lovlar bo‘yicha imtiyozlar;
 - investitsiya loyihasini amalga oshirish uchun investor tomonidan olingan kreditlar bo‘yicha foiz stavkalarini subsidiyalash.

Imtiyozlar va preferensiyalar hajmi investitsiyalar hajmi, joylashuvi, investitsiya loyihasining sektori, kutilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy samara va yangi ish o‘rinlarini yaratishga bog‘liq bo‘lib, ular quyida tavsiflanadi.

Shu bilan birga, tegishli bozorda investorning ustun mavqeiga olib kelishi mumkin bo‘lgan eksklyuziv avfzalliklarni belgilash qat‘iyan man etiladi. Shuning uchun bozorga kirishdan oldin ustunlik mezonlarini hisobga olish muhimdir.

Qonunda investorlar uchun asosiy kafolatlar, jumladan, investitsiya faoliyatini tugatgandan keyin milliylashtirish va rekvizitsiyaga qarshi kafolatlar, xorijiy valyutadagi daromadlarni repatriatsiya qilish kafolatlari, shuningdek,

foydadan tekin foydalanish kafolatlari mustahkamlangan. Shuningdek, investitsiyalarni kelgusida qonunchilikdagi o‘zgarishlardan himoya qilish kafolati ham mavjud bo‘lib, unga ko‘ra, agar O‘zbekiston Respublikasining keyingi qonun hujjatlari investitsiya shartlarini yomonlashtirsa, xorijiy investorlarga nisbatan o‘n yil muddatda investitsiya kiritish sanasida amaldagi qonun hujjatlari qo‘llaniladi. investitsiya kiritilgan kundan boshlab. Chet ellik investor o‘z xohishiga ko‘ra o‘z investitsiyalari uchun sharoitlarni yaxshilaydigan qoidalarni qo‘llashga haqli.

Muhim yangilik nizolarni hal qilish mexanizmi bo‘ldi. Ilgari qonun hujjatlarida O‘zbekiston Respublikasining davlat sudi yoki hakamlik sudini¹ tanlash imkoniyati nazarda tutilgan bo‘lsa, endilikda nizolarni hal etishning quyidagi majburiy choralar va bosqichlari belgilandi:

- a) nizolarni hal qilish uchun tinch muzokaralar;
- b) agar nizo tinch muzokaralar yo‘li bilan hal etilmagan bo‘lsa, vositachilik tartibi;
- c) agar oldingi ikki chora nizoni hal qilishga yordam bermagan bo‘lsa, nizoni O‘zbekiston xo‘jalik sudiga yuborish².

Agar yuqorida ko‘rsatilgan barcha choralar nizoni hal eta olmasa, tomonlar tegishli arbitraj bandiga muvofiq nizoni xalqaro arbitraj sudiga yuborishlari mumkin. O‘zbekistondagi xorijiy investitsiyalar rejimi O‘zbekistonda tovarlarni keyinchalik eksport qilish uchun ishlab chiqarayotgan yoki aks holda import qilinadigan tovarlar o‘rnini bosuvchi xorijiy investorlarni ayniqsa olqishlaydi. Faqatgina quyidagi talablarga javob beradigan korxonalar xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar deb tan olinadi va qonun hujjatlarida nazarda tutilgan imtiyozlardan foydalana oladi:

- korxonalar ishtirokchilaridan biri xorijiy yuridik shaxs bo‘lsa;
- korxonalar ustav kapitalining hajmi kamida 400 million so‘m bo‘lishi kerak;
- xorijiy investitsiyalar ulushi ustav kapitalining kamida 15 foizini tashkil qilishi kerak.

¹ O‘zbekiston Respublikasining 1998 yil 30 apreldagi “Chet ellik investorlar huquqlarining kafolatlari va himoya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 611-I-son Qonuni, 10-modda.

² O‘zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni 2019-yil 25-fevraldagi O‘RQ-598-son, 63-modda.

Hukumat investitsiyalarni O‘zbekistonning barcha hududlari bo‘ylab taqsimlashga harakat qilmoqda. Har bir hududda investitsiyalarni jalb qilish va investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun mas‘ul shaxslar tayinlangan. Hukumat bu jarayon Prezident ma‘muriyatining qattiq nazorati ostida bo‘lishini ma‘lum qildi. Parlament o‘z navbatida har chorakda mas‘ul mutasaddilarning hisobotlarini eshitadi va ishning borishini baholaydi.

Investorlar uchun yanada qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida hukumat tomonidan kamida 3 million dollar sarmoya kiritgan xorijliklarga 10 yil muddatga yashash uchun ruxsatnoma berish tartibi belgilandi. Shuningdek, Tashqi ishlar vazirligi O‘zbekistonga tashrif buyurish, ishlash yoki sarmoya kiritish istagida bo‘lgan oila a‘zolariga “vatandosh” vizasi va pasportini joriy etishni rejalashtirmoqda. Shuningdek, Tashqi ishlar vazirligi tomonidan O‘zbekistonda tug‘ilgan fuqarolar va ularning oila a‘zolari, agar O‘zbekiston fuqarosi bo‘lgan qarindoshlari taklifi bo‘lsa, 2 yil muddatga beriladigan “VTD” (vatandoshlar uchun kirish vizasi) vizasi joriy etildi. va uning hududida doimiy yashovchi.

2005-yil 1-iyuldan boshlab iqtisodiyotning to‘qimachilik, go‘sht-sut sanoati kabi tarmoqlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy xorijiy investitsiyalarni jalb qiluvchi mahalliy korxonalar quyidagi to‘lovlardan ozod etildi:

- daromad solig‘i;
- mulk solig‘i va boshqalar.

Yuqoridagi imtiyozlarni qo‘llash quyidagi shartlarda mumkin:

- kompaniya Toshkent shahri va Toshkent viloyatidan tashqari respublikaning istalgan hududida joylashgan bo‘lsa;
- investitsiyalar davlat kafolatisiz amalga oshirilsa;
- ustav kapitalidagi xorijiy ishtirokchilarning ulushi 33 foizdan kam bo‘lmagan va aksiyadorlik jamiyatlari uchun 15 foizdan kam bo‘lmagan;
- investitsiya erkin konvertatsiya qilinadigan valyutada yoki zamonaviy texnologik asbob-uskunalar shaklida amalga oshiriladi;

- ushbu imtiyozlarni berish natijasida olingan daromadning kamida 50 foizini korxonani yanada rivojlantirish maqsadida ulardan foydalanish muddati davomida qayta investitsiyalash uchun yo‘naltirish.

Ushbu soliq imtiyozlari to'g'ridan-to'g'ri xususiy xorijiy investitsiyalar miqdori uchun taqdim etiladi:

- 300 ming AQSh dollaridan 3 million AQSh dollarigacha – 3 yil muddatga;
- 3 million AQSH dollaridan 10 million AQSh dollarigacha – 5 yil muddatga;
- 10 million AQSh dollaridan ortiq – 7 yil muddatga.

Bundan tashqari, 2022-yil 12-iyuldagi O‘RQ-783-sonli qaroriga muvofiq, maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari o‘zlari kiritgan investitsiyalar hajmiga qarab daromad solig‘ini to‘lashdan ozod etiladi:

- 3 million AQSh dollaridan 5 million AQSh dollarigacha bo‘lgan miqdorda – 3 yil;
- 5 million AQSh dollaridan 15 million AQSh dollarigacha bo‘lgan miqdord 5 yil muddatga;
- 5 million AQSh dollari va undan ortiq miqdorda – 10 yil muddatga.

O‘zbekiston qonunchiligida strategik ahamiyatga ega mahsulotlarni ishlab chiqaruvchilar, import qiluvchi va eksport qiluvchilar uchun muayyan soliq imtiyozlari ham nazarda tutilgan.

Neft va gazni qidirish ishlarini olib borayotgan xorijiy kompaniyalarga qo'shma korxonalar orqali yoki konsessiya shartlarida qazib olish bilan shug'ullanish imkoniyati bilan hudud uchun eksklyuziv qidiruv huquqlarini o'z ichiga olgan muayyan imtiyozlar beriladi. Bunday kompaniyalar va ularning xorijiy pudratchi va subpudratchilari qidiruv ishlarini olib borish davrida barcha turdagi soliqlar va byudjetdan tashqari jamg‘armalarga ajratmalarni to‘lashdan ozod qilinadi. Imtiyozlar geologiya-qidiruv va ular bilan bog‘liq ishlarni olib borish uchun zarur bo‘lgan asbob-uskunalar, moddiy-texnika resurslari hamda xizmatlar importi bo‘yicha bojxona to‘lovlariga ham taalluqli. Bundan tashqari, neft va gaz qazib oluvchi xorijiy kompaniyalar ishtirokida tashkil etilgan neft va gaz qazib oluvchi

qo‘shma korxonaga qazib olish ishlari boshlangan kundan e‘tiboran 7 yillik yuridik shaxslardan olinadigan daromad solig‘i bo‘yicha ta‘til beriladi.

Energiyani tejavchi texnologiyalar va qayta tiklanadigan energiya manbalari (keyingi o‘rinlarda “RES”) sohasida ham ma‘lum investitsion imtiyozlar mavjud. RES dan foydalanishni rag‘batlantirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasining “Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to‘g‘risida”gi qonuniga asosan RES dan energiya ishlab chiqaruvchilar RES inshootlari uchun mol-mulk solig‘i va ushbu inshootlar egallab turgan yerlar uchun yer solig‘ini to‘lashdan ozod etilgan. (nominal quvvati 0,1 MVt va undan ortiq), shuningdek quyosh elektr stansiyalari uchun ular ishga tushirilgan kundan boshlab 10 yil muddatga³.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki mamlakatimizda faol investitsiyalarni jalb qilish borasida juda ko‘plab chora tadbirlar, jumladan uzoq va qisqa muddatli investitsion dasturlar, qonunlar qarorlar ishlab chiqilmoqda. Shuningdek, investorlar uchun juda ko‘plab qulayliklar nafaqat iqtisodiy-moliyaviy sohada balki ijtimoiy sohada ham ko‘plab imkoniyatlar yaratib berilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 21-maydagi “Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to‘g‘risida”gi O‘RQ-539-sonli Qonuni, 14-modda.
2. O‘zbekiston Respublikasining 1998 yil 30 apreldagi “Chet ellik investorlar huquqlarining kafolatlari va himoya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 611-I-son Qonuni, 10-modda.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni 2019-yil 25-fevraldagi O‘RQ-598-son, 63-modda.
4. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 10-maydagi “Davlat-xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi O‘RQ-537-sonli Qonuni, 38-modda.

³ O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 21-maydagi “Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to‘g‘risida”gi O‘RQ-539-sonli Qonuni, 14-modda.

5. O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. “O‘zbekiston Respublikasi vizasi” URL manzili: <https://m.mfa.uz/ru/consular/visa/>.